

APLICAREA MODELULUI DEZVOLTĂRII SUSTENABILE UNIVERSITARE ÎN CADRUL INSTITUȚIILOR DE ÎNVĂȚĂMÂNT SUPERIOR DIN REPUBLICA MOLDOVA

Alina SUSLENCO, dr., conf. univ.,
Facultatea de Științe Reale, Economice și ale Mediului,
Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți

Abstract: *This work represents a theoretical-methodological foray into identifying the possibilities of implementing the model of sustainable university development in the context of the multiple challenges and crises faced by higher education institutions. Thus, sustainability intervenes as a successful lever in increasing the competitiveness of universities. At the same time, the need to focus on sustainability is also highlighted by the pandemic and the energy crisis that disrupted the activity of the entire national economy. On the other hand, universities, as artisans of knowledge, of values in society, are obliged to cultivate the necessity of orientation towards sustainability, but being the fact that universities have the possibilities of cooperation with its stakeholders in this sector in order to identify solutions effective to sensitize society in the need to achieve sustainability. The research methodology focused on the use of multiple research methods such as: analysis and synthesis, induction and deduction, scientific abstraction, comparative method. Towards the end, we can reiterate that universities that claim to be competitive must implement effective managerial models focused on achieving sustainability, focused on the valorization of teaching and research on the theme of sustainability, adapted to the optimal valorization of all resources in order to orientate towards postmodern education.*

Keywords: *universities, sustainability, sustainable education, sustainability model.*

Procesul de atingere a sustenabilității în instituțiile de învățământ superior este unul complex, care ridică mai multe probleme și provocări în fața administrației instituțiilor de învățământ. Deși beneficiile și avantajele oferite de atingerea sustenabilității în cadrul sistemului de învățământ superior sunt majore, realizarea sustenabilității implică eforturi importante, consolidate atât din partea universităților, cât și din partea stakeholderilor săi.

O universitate sustenabilă manifestă o atenție sporită asupra cursurilor predate și include în tematica cursurilor subiecte legate de sustenabilitate. Evident, aceasta ajută universitățile să manifeste un interes sporit către problema sustenabilității și astfel să vină cu soluții de atingere a unui nivel înalt de sustenabilitate.

Pe lângă aceasta, universitățile trebuie să manifeste un interes sporit pentru oferirea de resurse financiare spre redresarea problemelor legate de infrastructură și mediu, eficiență energetică și schimbarea climei, deșeuri, apă, transport. Astfel, universitățile trebuie să aloce resurse financiare fie din surse interne, fie din accesarea de proiecte naționale sau internaționale care ar putea ajuta universitatea să soluționeze aceste probleme.

În țările dezvoltate, universitățile se concentrează pe cercetarea problemelor de mediu, găsirea căilor de îmbunătățire și soluționare a lor prin activități de cercetare, colaborare cu organizații naționale și internaționale.

O universitate sustenabilă trebuie să-și manifeste interesul sporit și față de crearea unui site care se va preocupa de problemele sustenabilității, de implicarea studenților în activități dedicate problemelor de atingere a sustenabilității. Astfel, motorul schimbării în cadrul universității sustenabile sunt studenții care trebuie să dea dovadă de interes și motivare în soluționarea problemelor legate de atingerea sustenabilității [4].

În vederea atingerii sustenabilității și integrării aspectelor ce țin de sustenabilitate în activitățile universităților, este necesar să asigurăm reorientarea sistemului de învățământ existent în interesul sustenabilității, care este posibil cu condiția pregătirii profesorilor privind problema atingerii sustenabilității și formării unei universități sustenabile, la care vor fi discutate mai multe abordări, care să permită integrarea ideilor și metodelor de educație pentru sustenabilitate în procesul educațional.

Atingerea sustenabilității ar trebui să implice o revizuire din partea cadrelor didactice, a ceea ce oferă ele, ce conținuturi abordează la unitățile de curs predate pentru a promova educația sustenabilă în cadrul disciplinelor lor. Una dintre condițiile preliminare pentru implementarea eficientă a sustenabilității în procesul de învățare este abordarea centrată pe student.

În această abordare, rolul profesorului este de a crea condițiile necesare (mediul educațional) pentru dezvoltarea personalității, și anume:

- oferirea de consiliere și asistență legată de problemele sustenabilității;
- aplicarea unui stil de comunicare democratic și respectuos;
- stimularea motivației pentru dobândirea de cunoștințe și abilități în direcția sustenabilității.
- implicarea în procesul de învățare a fiecărui student, ținând cont de abilitățile sale și de trăsăturile de caracter [5].

Studentul devine treptat personajul principal în procesul educațional, iar scopul fundamental este dezvoltarea abilităților sale în direcția sustenabilității.

Educația pentru sustenabilitate este mult mai largă decât educația de mediu, deoarece include o proporție semnificativă de probleme sociale și economice. Trebuie recunoscut faptul că în educația modernă de mediu, cauzele de bază ale problemelor de mediu nu sunt analizate suficient, deoarece accentul principal este pe eliminarea „simptomelor” acestor probleme (precum reciclarea deșeurilor, instalații de tratare, reducerea emisiilor, economisirea de energie etc.).

După cum subliniază K. Webster, „un efort mondial semnificativ este cheltuit în schimbarea comportamentului individual, în loc să schimbe sistemul care susține instabilitatea” [1].

Rezumând cele menționate, putem concluziona că obiectivul cheie al educației pentru sustenabilitate este formarea unei personalități cu viziune sistemică, critică, orientată social și ecologic.

Educația pentru sustenabilitate ar trebui să utilizeze toate posibilitățile tehnologiilor moderne de predare, mass-media și multimedia în combinație cu tradițiile, cultura oamenilor și experiența generațiilor anterioare.

Cele mai importante obiective ale educației pentru sustenabilitate sunt:

- dezvoltarea unei viziuni sistemice și a gândirii critice;
- dobândirea de noi cunoștințe și abilități care contribuie la atingerea sustenabilității societății;
- predarea necesității asigurării unui stil de viață sănătos;
- formarea unor valori morale în contextul atingerii sustenabilității;
- sensibilizarea privind realizarea unui consum sustenabil [5].

Pentru realizarea sarcinilor stabilite, este evident necesar să se schimbe abordările de organizare a procesului tradițional de învățare. Cert este că, etapele individuale și elementele educației pentru sustenabilitate vor trebui implementate în alte structuri, cum ar fi diverse instituții publice, comunitate locală, familie, precum și la obiecte ale economiei naționale.

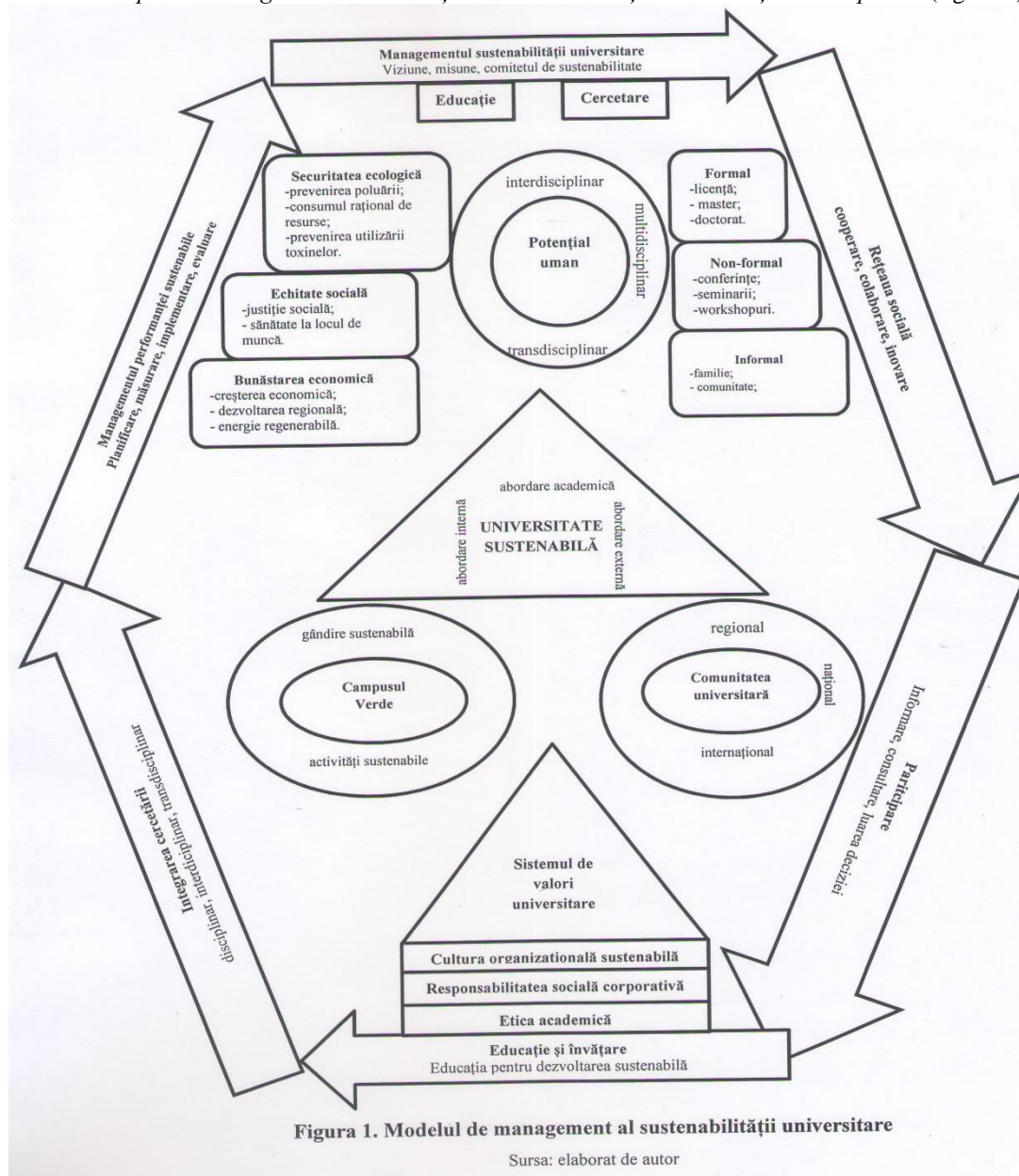
În vederea racordării instituțiilor de învățământ superior spre atingerea sustenabilității, am cercetat modele conceptuale elaborate de cercetătorii din domeniu. Un model complex al universității sustenabile a fost dezvoltat de Velazquez et al. [7]. Modelul lor își propune să ofere o perspectivă clară asupra a ceea ce ar trebui să facă oamenii responsabili în inițiativa lor de sustenabilitate pentru a-și transforma universitatea într-una sustenabilă. Modelul a fost creat prin utilizarea unui proces de evaluare a celor mai bune practici utilizate în universități pentru încurajarea sustenabilității în optzeci de instituții de învățământ superior din întreaga lume [7].

Universitățile care gândesc strategic, care acționează deja ca agenți în promovarea principiilor sustenabilității în cadrul societății, vor juca un rol crucial în viitor. Cunoștințele, abilitățile și valorile pe care o universitate le formează, transferă și promovează, vor influența și chiar forma societatea viitoare. Principalele mijloace disponibile utilizate în acest sens pentru universități sunt fundamentarea de cunoștințe, valori și abilități de bază studenților, utilizând două domenii fundamentale: educație și cercetare.

Întregul sistem educațional va trebui să însereze principiile și obiectivele sustenabilității ca integrator al cunoștințelor, abilităților și competențelor necesare existenței și performanței în lumea modernă. Educația pentru sustenabilitate poate fi o disciplină distinctă de studiu, dar în conformitate cu cele mai bune practici din UE, ar trebui să fie difuzată în toate programele de formare, proiectată și organizată pe domenii sau module disciplinare prezente în planul de învățământ, în vederea cultivării producției sustenabile și consumului rațional, în raport cu resursele, la dobândirea principiilor diversității culturale, a bunei guvernări și a statului de drept [6].

Autorii Velazquez et. al. au subliniat că „punerea în aplicare a modelului universitar sustenabil este un proces continuu de îmbunătățire a mediului ecologic, social și economic, performanță care ar trebui realizată prin etape incrementale”. Aceștia prezintă Modelul lui Graz, unde „sunt sugerați pașii care trebuie urmați de o universitate pe calea sa spre atingerea sustenabilității” [7].

În opinia noastră, în urma cercetărilor efectuate pe latura sustenabilității, am elaborat propriul Model conceptual al atingerii sustenabilității în cadrul instituțiilor de învățământ superior (figura 1).

Modelul punctează posibilitățile de racordare a universităților pe dimensiunea atingerii sustenabilității prin prisma aplicării managementului sustenabilității universitare, având ca pilon de bază valorificarea potențialului uman.

În atingerea acestui scop, un rol important îi revine fundamentării misiunii, viziunii și strategiei universității în contextul sustenabilității. În acest context, modelul propus de noi punctează necesitatea realizării managementului sustenabilității universitare, care trebuie cultivat de către instituția de învățământ superior, în racordarea sa spre atingerea sustenabilității. Astfel, conform modelului, este necesară respectarea următorilor pași:

1. *Dezvoltarea unei viziuni de sustenabilitate pentru universitate* – acesta este primul pas în mișcarea strategică spre calea universității sustenabile. „În acest moment, nu există nici bariere, nici

constrângeri pe lângă imaginație și creativitate”. Atunci când se fundamentează viziunea, trebuie acordată o atenție deosebită motivării participanților pentru a lua parte la procesul de transformare a universității într-una sustenabilă;

2. *Crearea unei misiuni în contextul atingerii sustenabilității* – o declarație eficientă a misiunii descrie, în termeni simpli, dar puternici, scopul fundamental al universității. Viziunea ar trebui să fie o bază importantă pentru dezvoltarea misiunii. Declarația misiunii tinde să fie mai realistă decât o viziune. Cu toate acestea, este fundamental ca atunci când este creată declarația universității sustenabile, să fie inclusă ca una dintre valorile de bază ale universității sustenabile, axate pe asigurarea echilibrului economic-social de mediu.

3. *Numirea unui Comitet de sustenabilitate la nivelul întregii universități* – structura organizațională a unei universități ar trebui să reflecte angajamentul față de atingerea sustenabilității prin implementarea strategiilor necesare pentru realizarea misiunii. Comitetul ar trebui să aibă reprezentanți din toate părțile interesate și atribuțiile sale ar trebui să fie de ajutor persoanelor responsabile în luarea deciziilor, diseminând și primind informații, coordonând inițiativele, obținând fonduri, dar și dezvoltând, promovând și monitorizând implementarea politicilor, strategiilor care vizează atingerea sustenabilității în cadrul universității.

În elaborarea modelului conceptual, au fost luate în considerare trei abordări:

- abordarea academică;
- abordarea internă;
- abordarea externă.

Abordarea academică a modelului se axează pe dezvoltarea și adaptarea procesului educațional rigorilor și cerințelor sustenabilității. Abordarea academică din perspectiva atingerii sustenabilității este fundamentată pe 2 direcții importante:

- *activitățile de predare racordate cerințelor sustenabilității* – în vederea atingerii sustenabilității universitățile, trebuie să-și adapteze sistemul de predare-evaluare unui nou context, unul punctat de ODD-uri. Astfel, includerea cursurilor axate pe sustenabilitate în planurile de învățământ, includerea unităților tematice dedicate sustenabilității, adaptarea curriculumurilor exigențelor sustenabilității, formarea în rândul studenților a competențelor legate de atingerea sustenabilității reprezintă activități relevante în atingerea sustenabilității universitare. De asemenea, abordarea educațională pentru sustenabilitate ar trebui să manifeste o atenție deosebită asupra componentelor sale formale, informale și nonformale. Modelul propune ca educația și cercetarea să fie realizate la nivel multi-, inter- și transdisciplinar.

- *activitățile de cercetare, racordate atingerii sustenabilității* – cercetarea reprezintă o activitate indispensabilă în atingerea sustenabilității, deoarece, prin prisma cercetărilor realizate de mediul academic, poate fi sensibilizată societatea privind necesitatea atingerii sustenabilității. Stimularea promovării cercetărilor pe tematica sustenabilității în rândul studenților, cadrelor didactice, scrierea de proiecte pe tematica sustenabilității, organizarea diverselor manifestări științifice pe tematica dată pot ajuta formarea universității sustenabile. Cooperarea științifică națională, dar și cea internațională reprezintă factori de succes în formarea universităților sustenabile. Implementarea life long learningului, e-learningului, cultivarea educației sustenabile reprezintă factori de succes în formarea universităților sustenabile, care pot fi cultivați în mediul formal, non-formal și informal.

Totuși, considerăm că abordarea academică nu este suficientă, comunitatea și campusul fiind alte aspecte importante.

Abordarea internă a modelului reflectă preocuparea instituției asupra campusului universitar și a întregii comunități academice. Din cercetările efectuate, menționăm că crearea campusurilor verzi reprezintă pași siguri, de succes în asigurarea sustenabilității universitare. Din această perspectivă, a fost inclus campusul verde ca factor în crearea universităților sustenabile. Crearea unui campus verde implică participarea studenților, cadrelor didactice, a stakeholderilor prin prisma cultivării gândirii sustenabile, dar și a practicării activităților practice, precum: înverzirea teritoriului, curățarea peluzelor, a apelor, pădurilor prin eforturi conjugate a comunității academice etc. Considerăm că, încă de pe băncile universității, studenților trebuie să li se fundamenteze valorile unei vieți sustenabile.

Abordarea externă a modelului se fundamentează pe cooperarea universității cu stakeholderii săi. Implicarea stakeholderilor în activități practice din viața academică, precum participarea mediului de afaceri în elaborarea planurilor de studii, în promovarea diverselor manifestări și publicații științifice, adaptarea ofertei academice necesităților pieței muncii, acestea fiind doar câteva din multitu-

dinea de activități pe care instituția de învățământ superior ar putea să le realizeze în traseul său spre atingerea sustenabilității. Cooperarea cu mediul de afaceri, organizațiile naționale și internaționale, cu instituții și companii, organizații non-guvernamentale pot ajuta universitatea să-și redimensioneze obiectivele, să-și remodeleze politicile și să cultiveze elementele universității sustenabile.

Modelul conceptual propus de către noi are ca fundament *sistemul de valori universitare*. În vederea racordării universității la cerințele atingerii sustenabilității, este necesar ca în cadrul universității să fie bine fundamentat sistemul de valori universitare, precum:

- *etica academică* – cultivată, în mediul academic, atât studenților, masteranzilor, doctoranzilor, cât și cadrelor didactice, dar și tuturor stakeholderilor instituției de învățământ superior;

- *responsabilitatea socială corporativă* – reprezintă un factor decisiv în formarea și consolidarea unei culturi a echității, respectând standardele morale, în raport cu stakeholderii instituției de învățământ superior;

- *cultura organizațională a instituției de învățământ superior* – considerăm că pentru a putea atinge sustenabilitatea, este necesară fundamentarea valorilor universitare prin intermediul unei culturi a sustenabilității în mediul academic.

Pilonul de bază, subiectul principal care asigură eficiență și eficacitate în implementarea modelului propus de noi, în formarea universității sustenabile, este potențialul uman al comunității academice, care valorificat și dezvoltat prin activități relevante, poate contribui la atingerea sustenabilității universitare. Potențialul uman, tratat ca ansamblu al abilităților și competențelor studenților, cadrelor didactice, poate asigura o gândire sustenabilă, formarea competențelor de sustenabilitate și, totodată, ajută universitatea să valorifice cultura sustenabilității. Studenții, cadrele didactice cu un potențial uman valoros pot contribui la realizarea procesului de predare, evaluare, cercetare focalizat pe dimensiunile economice, sociale, de mediu, ale sustenabilității.

Conform modelului conceptual, potențialul uman al comunității academice (studenți, cadre didactice), trebuie valorificat în corespundere cu factorii sustenabilității, precum:

- *securitatea ecologică* – care se fundamentează pe prevenirea poluării, consumul rațional de resurse, reciclarea deșeurilor;

- *echitatea socială* – care se axează pe cultivarea echității, principiilor morale, a responsabilității sociale corporative, a sănătății și siguranței la locul de muncă.

- *bunăstarea economică* – care are ca fundament dezvoltarea economică, regională, utilizarea resurselor regenerabile în asigurarea creșterii economice.

În opinia noastră, universitățile funcționează și manifestă un impact deosebit asupra comunităților și ecosistemelor variind de la nivel local, la cel global. Educația pentru sustenabilitate necesită cooperare și parteneriat între multiple părți interesate: autorități centrale și locale, educație și știință, sănătate, sectorul privat, industrie, transport și agricultură, sindicate, media, ONG-uri, comunitate locală, cetățeni și organizațiile internaționale. Dezvoltarea unor sinergii mai mari între universități și comunitate, în vederea formării și atingerii obiectivelor abordării sustenabile, ar trebui să devină o prioritate pentru universitățile sustenabile.

Rețeaua socială include toți stakeholderii, persoanele afectate de procesul atingerii sustenabilității, precum și toate părțile interesate relevante. Părțile interesate sunt reprezentate de resursele umane, indiferent dacă sunt potențiali/ actuali/ foști angajați ai instituției de învățământ, parteneri, concurenți, beneficiari etc.

Pentru ca o universitate să-și poată îmbunătăți perspectivele sale de sustenabilitate, trebuie să creeze, să dezvolte și să mențină o comunicare deschisă în relația cu părțile interesate. Crearea rețelelor între parteneri poate eficientiza activitățile instituției de învățământ.

Modelul prezintă trei etape care ar trebui urmate la crearea rețelei sociale:

- a. o rețea de informații care își propune să facă schimb de informații fără a urmări un scop comun de a combina această informație;

- b. o rețea de cunoștințe care își propune să combine informațiile și urmează un scop comun. Mai multă încredere unul în celălalt în utilizarea cunoștințelor reprezintă un factor important;

- c. o rețea de inovare care urmărește o viziune comună necesită încredere mare unul față de celălalt și își propune să intervină cu soluții inovatoare pentru provocările viitoare.

Participarea se concentrează asupra modului în care toți oamenii rețelei sociale a instituției de învățământ superior sunt implicați în procesul de transformare a universității într-una sustenabilă.

Cercetătorii au fundamentat ideea că întrunirile în care membrii echipei comunică deschis pe teme de interes legate de atingerea sustenabilității și participă la rezolvarea problemelor contribuie la atingerea rezultatelor valoroase.

O altă latură a modelului nostru se axează pe cultivarea unui management al performanței – analizând opiniile diferitor cercetători din domeniu, considerăm că în vederea atingerii sustenabilității în cadrul instituțiilor de învățământ superior apare necesitatea de a aplica managementul performanței la toate nivelurile, în rezultat obținându-se rezultate sinergice eficiente atingerii sustenabilității.

Concluzii

În final, putem reitera că, sustenabilitatea este cea mai mare provocare pentru universitățile din secolul XXI. De vreme ce sunt multe definiții și interpretări ale conceptului, strategiile din universitățile lumii care încep să depună eforturi pentru sustenabilitate sunt diverse. Diferite universități din țările dezvoltate s-au implicat deja în procesul de integrare spre sustenabilitate.

Universitatea sustenabilă nu se „construiește” ușor, dar toate eforturile depuse, resursele alocate și timpul investit manifestă efecte sinergice pe viitor.

Implementarea modelului propus de noi ar trebui să se realizeze pentru a putea forma o universitate sustenabilă prin pași incrementalii, așa cum este arătat și ar trebui să fie un proces de îmbunătățire continuă a echilibrului economic, social, de mediu. Eforturile universităților de a deveni sustenabile vor inspira alte organizații să se angajeze în procesul respectiv și vor consolida efectele obținute în întreaga societate.

Universitățile aplică varii abordări ale emergenței spre procesul de sustenabilitate. Unele universități au încorporat sustenabilitatea în viziunile și misiunile lor, altele se concentrează pe educația sustenabilă prin integrarea cercetării, în timp ce altele au creat politici de mediu sau strategii de campus, dar ceea ce prezintă demersuri stringente.

O abordare holistică, bazată pe modelul propus de noi, poate transforma universitatea într-una sustenabilă, încurajând studenții, profesorii și ceilalți membri ai comunității academice să se angajeze prin consolidarea eforturilor în formarea unei societăți sustenabile, prin intermediul emergenței către stiluri de viață sustenabile.

Bibliografie:

1. HUCKLE, J. Even More Sense and Sustainability, 2012. In: *Environmental Education Research*, 18/6, 2012, pp. 845-858.
2. ROSENDAAL, H. *Strategic Issues in University Management*. 2010. [online] [citat 14.03.2021]. Disponibil: https://www.researchgate.net/publication/254859218_Strategic_Issues_in_University_Management
3. SARNI, W., CAPOZUCCA, R. *Sustainability 2.0.: Using Sustainability to Drive Business Innovation and Growth*. [online] [citat 11.10.2021]. Disponibil: <https://apo.org.au/node/28369>
4. SUSLENCO, A. The Contribution of Innovative Changes to the Strategic Development of Universities in the Context of Achieving Sustainability. In: *Lumen Proceedings*, Vol. 17, World LUMEN Congress/2021, Iași, Editura LUMEN, 2022, pp. 611-629. ISSN (on-line) 2601 – 2529. [online] [citat 11.08.2022]. Disponibil: <https://proceedings.lumenpublishing.com/ojs/index.php/lumenproceedings/article/view/705/743>
5. SUSLENCO, A. *Evaluation of the Potential of Higher Education Institutions in the Context of Achieving Sustainability*. In: *Journal Postmodern Openings*, Issue 13 (2), 2022, Iași, p. ISSN 2068-0236, e-ISSN 2069-9387. [online] [citat 11.08.2022]. Disponibil: <https://lumenpublishing.com/journals/index.php/po/article/view/5009/3761>
6. UE, 2018 [online] [citat 05.08.2022]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/sustainable-development.html>
7. VELAZQUEZ, L., MUNGUIA, N., PLATT, A., TADDEI, J. Sustainable university: what can be the matter?. In: *Journal of Cleaner Production*, Vol. 14 Nos 9/11, pp. 810-819, 2006.